

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КИЇВСЬКА РУСЬ ТА ЇЇ СУСІДИ»

галузь знань:

спеціальність:

рівень вищої освіти:

кваліфікаційний рівень:

В «Культура, мистецтво та гуманітарні науки»,

032 «історія та археологія»,

третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень

доктор філософії (PhD)

Викладач: Томашевський Андрій Петрович

кандидат історичних наук,

<https://orcid.org/0000-0002-1709-6630>

tomash@iananu.org.ua

Програма навчання – 12 тижнів.

Обсяг годин навчального навантаження ЗЕCTS (90 годин)

лекцій 16 годин

семінарів 14 годин

самостійної роботи 60 години

Форма підсумкового контроль - залік

Київ, 2022

ЗМІСТ

I. Структура дисципліни.

- I.1. Анотація дисципліни.
- I.2. Мета вивчення дисципліни.

II. Організація навчання.

- II.1. Календарно-тематичний план.
- II.2. Тематичний план.
- II.3. Література для вивчення дисципліни.
- II.4. Технічні вимоги для вивчення дисципліни.

III. Форми та методи контролю.

- III.1. Результати навчання, методи викладання і форми оцінювання.
- III.2. Умови визначення навчального рейтингу дисципліни.
- III.3. Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни.
- III.4. Порядок перерахунку показників нормативної 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS.

IV. Політика доброчесності.

I. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ

I.1. Анотація дисципліни.

Наукова діяльність у галузі археології та давньої історії України пов'язана з розумінням основних тенденцій розвитку Східноєвропейського простору з найдавніших часів до сучасності. Курс є важливою частиною і необхідною складовою вивчення всесвітньої історії, зокрема історії України. Без глибокого розуміння процесів і подій княжої доби вивчення і розуміння генезису української нації та її державності неможливе. Саме у великокняжий період були сформовані основні інституції сучасного суспільства, економіки, культури, мови, права тощо. Ці особливості формувались не лише у наслідок логіки внутрішнього розвитку історико-соціальних організмів (ІСО) Східноєвропейської рівнини, але й під впливом сусідніх ІСО та глобальних природних і соціальних змін. Розуміння цих аспектів важливе для роботи з історією Русі-України.

Фахівець історико-археологічного профілю, що працює у Східній Європі повинен орієнтуватися у проблематиці другої половини I — початку II тис. н.е. У межах курсу знайомство з археологією Русі та вплив на неї сусідів відбуватиметься на прикладі конкретних археологічних комплексів. Представлена історико-археологічна панорама цього хронологічного періоду дозволить майбутнім спеціалістам теоретично та практично опанувати інструменти комплексного історико-археологічного дослідження.

Курс «Київська Русь та її сусіди» орієнтований на розгляд низки важливих проблемних питань, пов'язаних із практикою комплексних історико-археологічних досліджень окремих ІСО давнини.

У процесі курсу передбачається використання авторських дослідницьких даних та прикладів наукових досліджень колег. Від аспірантів очікується ініціатива у обговоренні тем курсу та застосування здобутих навичок та знань роботі над власними письмовими роботами.

Одним з завдань курсу є наочна демонстрація необхідності глибокої реорганізації традиційних теоретичних і польових компетенцій археологів з точки зору ефективного дослідження ІСО. Комплексні дослідження історико-соціальних організмів давнини є важливим аспектом сучасної історико-археологічної науки. Курс унаочнює необхідність

комплексної охорони неподільної історичної, культурної та природної національної спадщини як складової всесвітнього надбання.

Актуальність курсу зумовлена необхідністю розуміння аспірантами основ сучасної української культури через генезис базових її структур, необхідністю для археологів володіти методами комплексних досліджень історико-соціальних організмів давнини та поєднувати різні за типом джерела в єдиному дослідженні.

Мета і завдання курсу: Програма курсу має на меті навчити комплексному підходу до історико-археологічних досліджень на матеріалі князівського часу. У результаті успішного проходження курсу ви отримаєте спеціальні знання з проблем формування княжої держави, етапів її становлення та розвитку у складних взаємовідносинах з тодішнім навколишнім світом.

Міждисциплінарна координація: історія, географія, соціологія, герменевтика, літературознавство, сфрагістика, нумізматики, генеалогія.

I.2. Мета вивчення дисципліни.

Метою вивчення дисципліни «Робота з просторовими даними в археології» є:

I. Набуття аспірантами теоретичних знань щодо:

- 1) результатах дослідження всього масиву старожитностей князівського часу на всій території їх поширення і особливо на території сучасної України.
- 2) вирішального системоутворювального внеску спадщини періоду Русі у формування в суспільно – політичного, господарського та культурного устрою сучасної України..

II. Набуття аспірантами практичних навичок і вмінь:

- 1) навички аналітичного мислення
- 2) можливість сформулювати навички критичного аналізу джерел та концепцій.
- 3) орієнтуватись в структурі і актуальній проблематиці у разі вибору періоду подальшого поглибленого вивчення проблем і тематики вітчизняного середньовіччя, державотворення та етногенезу.
- 4) розуміти структуру організації комплексних досліджень в археології.
- 5) застосовувати сучасні комплексні методики досліджень

II. ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

I.1. Календарно-тематичний план.

теми	заняття	дата
Вступ до курсу. Археологія Русі: джерела, проблеми і перспективи	Лекція 1	січень
Час слов'ян: від зародження до східнослов'янської ранньої феодальної монархії.	Лекція 2	січень
Русь у X-XIII ст.	Лекція 3	січень
Свої, чужі та свої інші: проблеми демографії, етносу та соціуму в часи Русі.	Лекція 4	лютий
Динаміка Русі: економіка, культура, світогляд.	Лекція 5	лютий

Палеоекологічні та палеогосподарські дослідження Русі.	Лекція 6	лютий
Просторові дослідження Русі.	Лекція 7	лютий
Східна Європа і Русь на початку XIII- XIV ст.	Лекція 8	березень
Слов'яни Східноєвропейської рівнини та їх сусіди.	Семінар 1	березень
Державність східних слов'ян в X-XIII ст.	Семінар 2	березень
Русь та кочівники в X-XIII ст.	Семінар 3	квітень
Територіальна організація Східноєвропейської рівнини в кінці I на початку II тис. н.е.	Практична робота 1	квітень
Матеріальна культура Русі.	Семінар 4	квітень
Практичне підсумкове заняття. Захист письмових робіт.	Практична робота 2	квітень
Залік		кінець квітня

II.2. Тематичний план.

№ з/п	Теми занять	Кількість годин
Лекція 1	Тема 1. Вступ до курсу. Археологія Русі: джерела, проблеми і перспективи. Основні завдання курсу. Умови роботи та оцінювання. Анонс форм роботи на семінарських та практичних заняттях. Коротке знайомство з викладачем та аспірантами (коротка біографія, напрям досліджень). Організаційні питання. Джерела до археології Русі. Історія дослідження епохи. Основні напрями досліджень. Проблематика. Перспективи досліджень.	2 год.
Лекція 2	Тема 2. Час слов'ян: від зародження до східнослов'янської ранньої феодальної монархії. Проблема генезису слов'ян. Пошук прабатьківщини. Корчакська археологічна культура. Міграції та розселення слов'ян. Археологічні культури та писемні джерела. Перші державні об'єднання слов'ян. Суспільні процеси в слов'янському середовищі на території Східноєвропейської рівнини.	2 год.
Лекція 3	Тема 3. Русь у X-XIII ст. Початки писемної історії. Політії навколо Києва. Гіпотези становлення Києва як регіонального центру. Розвиток територіальної структури.	2 год.
Лекція 4	Тема 4. Свої, чужі та свої інші: проблеми демографії, етносу та соціуму в часи Русі.	2 год.

	Демографічні дослідження Русі. Етнічна структура Русі. Екотони та фронтири. Етнічне оточення Русі. Структура соціуму Русі. Типи взаємодій спільнот.	
Лекція 5	Тема 5. Динаміка Русі: економіка, культура, світогляд. Динаміка зміни Русі з точки зору зміни економіки, культури та світогляду. Впливи, запозичення, експансія, проникнення, внутрішній розвиток.	2 год.
Лекція 6	Тема 6. Палеоекологічні та палеогосподарські дослідження Русі. Приклади палеогосподарських та палеоекологічних досліджень Русі. Методи досліджень. Результати та перспективи. Кейс аналіз.	2 год.
Лекція 7	Тема 7. Просторові дослідження Русі. Приклади просторових досліджень Русі. Методи досліджень. Результати та перспективи. Кейс аналіз.	1 год.
Лекція 8	Тема 8. Східна Європа і Русь на початку XIII- XIV ст. Від однієї Русі до багатьох, розвиток суспільств після монгольських походів. Розвиток регіональних центрів. Простір східноєвропейської рівнини в умовах нестабільності.	1 год.
Семінар 1	Слов'яни Східноєвропейської рівнини та їх сусіди. Слов'янські племена. Сусіди слов'ян. Типи та результати взаємодій. Слов'яни в історії Східної Європи.	2 год.
Семінар 2	Державність східних слов'ян в X-XIII ст. Теорії виникнення держави в східних слов'ян. Тлумачення Русі як держави: структура, значення. Механізми політичної взаємодії.	2 год.
Семінар 3	Русь та кочівники в X-XIII ст. Кочова цивілізація та кочові спільноти в історії Русі. Теорії взаємодій. Від протистояння через фронтірні теорії до екотонної взаємодії. Поява та історія кочівницьких спільнот на півдні Русі. Доля кочівницьких спільнот.	2 год.
Практична робота 1	Територіальна організація Східноєвропейської рівнини в кінці I на початку II тис. н.е. Політика, економіка, релігія на східноєвропейській рівнині в кінці I на початку II тис. н.е.	2 год.
Семінар 4	Матеріальна культура Русі. Формування культури Русі. Впливи, запозичення, особливості, новації. Спадщина Русі на східноєвропейській рівнині.	2 год.
Практична робота 2	Практичне підсумкове заняття. Захист письмових робіт. Підсумки курсу. Захист письмових робіт. Виставлення заліку.	2 год.

II.3. Література для вивчення дисципліни.

Для підготовки до семінарів та написання рефератів аспіранти можуть користуватися літературою наявною у Науковій бібліотеці Інституту археології НАН України, [Електронною бібліотекою ІА НАН України](#), та [Електронною бібліотекою ВГО «Спілка археологів України»](#). Курс забезпечений посібниками та базовою літературою:

Основна література:

- Історія цивілізації. Україна. Том 2. Від Русі до Галицького князівства (900 — 1256).* упоряд. Олена Черненко. Харків. 2021. - 589с.
- Археологія України. Курс лекцій.* Залізняка Л.Л., Бунятян К.П., Зубар В.М., Моця О.П., Отрощенко В.В., Терпиловський Р.В. К., 2005.
- Давня історія України. Т.3 Слов'яно-Руська доба.* Толочко П.П., Боровський Я.Є., Баран В.Д., Івакін Г.Ю., Моця О.П. – К.: Наук. Думка, 1997. 695 с.
- Толочко П.П. Київська Русь.* - К., 1996 360 с.
- Археологія Української РСР. Т.3 Ранньослов'янський та давньоруський періоди.* Ред. Баран В.Д., Бібіков С.М. - К., 1975. 501 с.
- Село Київської Русі (за матеріалами південноруських земель).* Ред. Моця О.П. К., 2003. 232с. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11580754>
- Південноруське село IX-XIII ст. (Нові пам'ятки матеріальної культури)* Ред. Моця О.П., К. 1997. 180с. <https://doi.org/10.5281/zenodo.14251054>
- [*Проблеми давньоруської та середньовічної археології. Археологія і давня історія України. Вип. 1, К., 2010.*](#)

Додаткова література:

- Бліфельд Д. І. Давньоруські пам'ятки Шестовиці. - К. , 1977.
- Боровський Я.Є. Світогляд давніх киян. - К., 1992
- Брайчевський М. Ю. Утвердження християнства на Русі. - К. , 1988.
- Брайчевський М.Ю. Походження Русі.// Вибрані твори. - К., 1999
- Голубовский П.В. Печенеги, торки и половцы до нашествия татар // Университетские известия. - К. , 1983, №1.
- Довженко В.И., Брайчевский М.Ю. О времени сложения феодализма в Киевской Руси.// Вопросы истории, 1950. - №8
- Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі. - К., 1985
- Етнокультурні процеси в Південно-Східній Європі в I тисячолітті н.е. - Львів, 1999
- Колесников М.А. Греческая колонизация Средиземноморья (опыт анализа миграционного механизма). К., 2003
- Костомаров М.И. Слов'янська міфологія. - К., 1994
- Кучера М.П. Змиевы валы Среднего Поднепровья. - К., 1987
- Літопис Руський. - К., 1989
- Моця А.П. Проблема перехода восточных славян к классовому обществу в исторической литературе. Фридрих Энгельс и проблемы истории древних обществ. -К., 1984. -С.230-247
- Моця О. П., Ричка В. М. Київська Русь : від язичництва до християнства. - К. , 1996.
- Моця О.П. Населення південноруських земель IX-XIII стст. - К., 1993
- Моця О.П., Томашевский А.П. Просторові та еколого - господарські аспекти дослідження давньоруського селища Автуничі. In: Археометрія та охорона історико-культурної спадщини. 1997. - Вип.1. -С.28-42. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.1494632.v2>
- Моця О.П., Покас П.М. Яблунівські кургани: хронологія та етнічна приналежність населення.- Археологія. 1998. - №2 <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.1492470.v1>

- Моця О.П., Ричка В.М. Київська Русь: від язичництва до християнства. - К., 1996
- Отрощенко В. В., Рассмакін Ю. Я. Половецький комплекс Чингульського кургану. - Археологія, 1986, № 53
- Плетнева С.А. Древности Черных Клобуков.// САИ. - 1973. - вып.Е1-19
- Плетнева С.А. Печенеги, торки и половцы в южнорусских степях.// Материалы и исследования по археологии СССР. - 1958, №62. - С. 151-226
- Плетнева С.А. Половецкие каменные изваяния. // САИ - 1974, вып.Е4-2
- Попович М.В. Мировоззрение древних славян. - К., 1985
- Романчук С.П. Історичне ландшафтознавство (Теоретико - методологічні засади та методика антропогенно - ландшафтних реконструкцій давнього природокористування) К.: Редакційно - видавничий центр «Київський університет», 1998. - 147 с.
- Славяне Юго-Восточной Европы в предгосударственный период. - К., 1990
- Сухобоков О.В. Дніпровське лісостепове Лівобережжя у VIII-XIII стст. - К., 1992
- Толочко А.П. Князь в Древней Руси: власть, собственность, идеология. - К.: Наукова думка, 1992. - 224 с
- Толочко П. П. Кочевые народы степей и Киевская Русь. - К. , 1999.
- Толочко П.П. Древнерусский феодальный город. - К., 1989
- Толочко П.П. Древняя Русь. К., 1987
- Толочко П.П. Київська Русь. - К., 1996
- Томашевский А.П., Гавритухин И.О. Славянское поселение Тетеревка I. // Препринт ИА АНУ -К., 1992. - 91 с. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.5161039.v1>
- Томашевський А.П. Нарис історії та екології заселення Східного Поділля слов'яно-руської доби. // Археологічні студії. Прут, 2003. Вип. 2. Київ-Чернівці, С. 132-160 <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.5194912.v1>
- Томашевський А.П. Природно-господарський аспект заселення басейну р. Тетерів у середньовічні часи. // Археологія.- 1992. -№3.-С.46-59. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.5161036.v1>
- Этнокультурная карта территории Украинской ССР в 1 тыс. н.э.. К., 1985.*

II.4. Технічні вимоги для вивчення дисципліни.

Запис на прослуховування курсу передбачає, що аспіранти володіють базовими навичками наукової роботи, вміє на початковому рівні користуватись ГІС. Щоб отримати доступ до матеріалів курсу і успішно працювати над його вивченням, необхідні регулярний доступ до комп'ютеру та стабільного підключення до мережі інтернет. Також, необхідні засоби відео та аудіо зв'язку (вебкамера чи смартфон та мікрофон і навушники / гарнітура).

На всіх лекційних заняттях буде здійснюватись запис, про що оголошуватиметься на початку заняття. Фінальні доповіді, презентації та захисти проектів також будуть записані.

За необхідності можливе групове чи індивідуальне консультування через листування чи додаткові онлайн-зустрічі. Структура курсу побудована в розрахунку на те, що аспіранти є самостійними дослідниками і мають змогу поєднати виконання завдань курсу та роботу над дослідницькою роботою.

Розробники курсу рекомендують користуватись відкритим програмним забезпеченням (*open-source software*). Зокрема:

1. Текстовий редактор (письмові роботи приймаються в форматі doc, odt). Приклад – компоненти LibreOffice.
2. Бібліоменеджер для роботи з списками літератури та бібліографічними посиланнями. Приклад — Zotero.

Комунікація що до процесу навчання здійснюється через офіційну поштову скриньку викладача. На поштову адресу надсилаються електронні документи (файли практичної роботи та письмового завдання/есе). Час відповіді на лист — до 24 години. Листи і повідомлення можуть бути не опрацьовані у вихідні та святкові дні, а також в період з 21-00 до 9-00.

III. ФОРМИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЮ

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня засвоєння аспірантами певних розділів (тем) навчальної програми, пошуку й критичного аналізу его-джерел. Формами поточного контролю є семінарське опитування, заслуховування доповідей, дискусії; письмова дослідницька робота. Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та здійснюється у відповідності до визначених критеріїв (див. наступний розділ).

Підсумковою формою контролю є презентація залік.

Практична робота має продемонструвати вміння описати побачене на археологічній пам'ятці, оцінити вплив різних факторів на її збереження, зафіксувати різними засобами стан пам'ятки і оформити відповідний документ.

Письмова робота есе/реферат.

Метою написання підсумкової роботи є на практиці освоїти алгоритм первинної пам'яткоохоронної діяльності та продемонструвати засвоєння основних засад викладеного курсу. Презентація роботи відбувається у вигляді усної доповіді з подачею електронного тексту тез доповіді.

Для написання роботи аспірантам пропонується обрати один з археологічних об'єктів/пам'яток археології для складення пам'яткоохоронної документації та підготовки мотиваційного тексту з обґрунтуванням необхідності охорони та цивілізованого використання об'єкту та планом управління. Облікова документація створюється за діючим державним зразком. Мотиваційний текст має бути представлений як презентація/буклет для стейкхолдерів довільного об'єму. План управління об'єктом археології — 5 сторінок (без титульної). Шрифт — Liberation Serif, розмір — 14, інтервал — 1,5. Роботу слід надіслати на пошту викладача не пізніше ніж за 48 годин до заліку.

III.1. Результати навчання, методи викладання і форми оцінювання.

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
РН 02 Знання методів наукових досліджень та вміння їх використовувати на належному рівні; вміння вишукувати, опрацьовувати, аналізувати та синтезувати отриману інформацію (архівні джерела, наукові статті, науково-аналітичні матеріали, бази даних тощо).	Виконання аспірантами самостійних завдань. Методична організація та самоорганізація аспірантами читання та критичного аналізу фахової літератури. Написання аспірантами письмової роботи.	Перевірка якості читання та критичного аналізу аспірантами фахової літератури. Відповіді та дискусії на семінарських заняттях. Перевірка якості виконання самостійних завдань.
РН 03 Знання теорії і розуміння методології системного аналізу, принципів застосування системного підходу при дослідженні	Семінарські обговорення; Доповідь на одну із семінарських тем. Індивідуальний міні-проект (дослідження): доповідь на одну із семінарських тем із	Відповіді та дискусії на семінарських заняттях. Письмова дослідницька робота. Перевірка якості ви-

соціально-економічних процесів та явищ, вміння використовувати методологію системного аналізу у сфері археології та антропології;	пошуком додаткових джерел.	конання самостійних завдань.
РН 05 Знання і вміння використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, комп'ютерні засоби та програмне забезпечення при проведенні археологічних та антропологічних наукових досліджень.	Практичні роботи. Робота у міні-групах та парах під час занять.	Поточний контроль активної участі аспірантів у практичних заняттях. Відповіді та дискусії на семінарських заняттях.
РН 14 Вміння будувати демографічні моделі розвитку відмінних типів суспільств минулого (кочовики, землероби тощо); проводити кластерний та факторний аналіз даних для виявлення спорідненості давніх людських об'єднань.	Практичні роботи. Написання аспірантами письмової роботи. Письмова дослідницька робота, що розвиває основні тези доповіді на семінарі. Семінарські обговорення.	Поточний контроль активної участі аспірантів у практичних заняттях. Перевірка якості виконання самостійних завдань.

III.2. Умови визначення навчального рейтингу дисципліни.

Види робіт/форми контролю	Кількість робіт	Максимум балів за заняття/вид роботи	Разом
Семінарські заняття	5	12	60
Письмова робота	1	10	10
РАЗОМ (за роботу у семестрі):			70
Залік			30
РАЗОМ			100

III.3. Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни.

Види робіт	Кількість балів	Критерії оцінювання
Семінарське заняття	5	Доповнення

	9	Відповідь із використанням основної літератури (з урахуванням повноти відповіді)
	10	Відповідь із використанням основної та додаткової літератури (з урахуванням повноти відповіді)
<i>Дослідницька письмова робота</i>	0	Завдання не виконане або містить плагіат.
	1–5	Завдання виконане не повною мірою; автор не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вчитана й оформлена неналежним чином.
	6–9	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати свої судження на письмі. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру.
	10	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Робота вчасно подана й оформлена у відповідності до вимог.

III.4. Порядок перерахунку показників нормативної 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS.

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	5 (відмінно)	Зараховано	A (відмінно)
81 – 90	4 (добре)		B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70	3 (задовільно)		D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	2 (незадовільно)	Не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (незадовільно – з обов’язковим повторним курсом)

IV. ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робота в курсі має відповідати вимогам викладених у законах України «[Про авторське право і суміжні права](#)», «[Про освіту](#)», «[Про наукову і науково-технічну діяльність](#)», «[Про науково-технічну інформацію](#)», «[Про вищу освіту](#)» та «[Положення про організацію освітнього процесу для аспірантів та здобувачів ступеня доктора філософії поза аспірантурою у Інституті археології НАН України](#)» затвердженого Вченою радою Інституту археології НАН України 15 червня 2017 р. Протоколом №6.

Розробники курсу очікують, що всі учасники є априорно є рівноправними колегами які здійснюють самостійні дослідження. Усі матеріали включно з наданими електронними копіями публікацій надаються виключно з навчальною метою і не можуть бути поширені чи використовуватись поза межами навчальних завдань курсу, або третіми особами.

У разі неможливості з поважних причин бути присутніми на лекційному занятті аспіранти зобов'язані повідомити викладача про це. Матеріал пропущених лекційних занять повинен бути відповідним чином опрацьований. Відсутність аспіранта на семінарському занятті зобов'язує його виконати додаткове завдання з тематики курсу.

Розробники:

Борисов Артем Вадимович к. і. н.,
науковий співробітник,
відділ давньоруської та середньовічної археології ІА НАН України.

Томашевський Андрій Петрович, к. і. н.,
старший науковий співробітник,
відділ давньоруської та середньовічної археології ІА НАН України.

Затверджено

Вченою радою Інституту археології НАН України
Протокол № 7 від 22 червня 2022 р.